
El cactus

per Pere Calders

Ara no és cap novetat, tothom sap que a les plantes els agrada que els donin conversa. Però fa uns quants anys, quan els científics van comunicar que els vegetals agraiïen i necessitaven la calidesa de la veu humana, la notícia causà una sensació notable entre els afeccionats.

Jo vaig ésser un dels peoners a recollir la crida dels botànics. Tenia un cactus que em preocupava una mica, perquè no s'acabava de fer i emmusteïa, se'l veia trist. Que consti que me n'ocupava fins on m'ho permetien els meus coneixements d'aleshores, l'orejava a l'estiu i m'abstenia de regar-lo a l'hivern, d'acord amb les instruccions rebudes. Vaig clavar al test un petit pal, amb una etiqueta penjada que deia *Mammillaria*, que és el nom que m'indicà el comerciant que me'l va vendre. Sembla mentida, però aquest detall cridava l'atenció de les visites, com si es fessin creus de la meva saviesa. Sovint, la gent ens menysvalora, els costa d'acceptar que anem més enllà dels límits que, arbitràriament, ens han traçat.

El cas de fons és que el cactus no prosperava. Me'n vaig queixar al florista del qual era client i ell em va respondre amb unes consideracions de caràcter general, dient-me que les cactàcies no es distingeixen per la seva alegria, i que si el que jo pretenia era divertir-me m'aconsellava de comprar-li algun exemplar de la família de les orquidàcies. Els negociants van a la seva i defugen els drames de la postvenda.

Quan vaig llegir que les plantes anhelan la comunicació verbal, se'm va revelar que aquesta era la meva fallada. El cert és que no se m'havia acudit mai de canviar impressions amb el cactus i això potser el feria, qui sap si li encomanava un d'aquests marriments interiors que posen traves a la creixença. La veritat és que conviviem i que això feia aconsellable que congeniéssim, i també

calia reconèixer que jo, en aquest sentit, no m'havia excedit pas: el just per complir i prou, sense matar-m'hi massa. I això no estava bé, perquè si contraïem responsabilitats amb altres éssers i ens els fiquem a casa, se suposa que el hem de tractar amb totes les consideracions, tant si va de flors, de canaris, de peixos de peixera o de fills. O del que sigui, perquè la gamma és molt extensa. Si en faig un resum barrejat i amb presses no és que vulgui establir categories —que salten a la vista—, sinó perquè s'entenguin els sentiments que em van sondollar a mi.

Així és que tan bon punt vaig saber on era el problema va entrar-me el desfici de posar-hi remei. Cada matí, en llevar-me, m'adreçava jovialment al cactus i li deia: «Bon dia! Què, ¿com hem passat la nit?». I al vespre, abans de ficar-me al llit, li desitjava descans reparador i somnis bells. Al migdia li preguntava com anàvem d'ànims i li recomanava que fes el cor fort, perquè, al capdavant, la vida és curta i l'eternitat insondable.

Se'm va fer evident de seguida que no n'hi havia prou, perquè el cactus no millorava. Ja tenia tota la banda dreta d'un to groguenc i perdia pues o se li estovaven llastimosament. De fet, allò que jo l'hi donava no era conversa i no s'hi valia a fer-lo passar amb raons. Considero que quan algú es proposa un objectiu, ha de maldar fins al final.

Endut per aquest rosec, vaig fer-me una recomposició d'horaris, a base de reservar un espai de temps, cada dia, per a dedicar-lo a parlar amb el cactus.

Vaig adonar-me immediatament de la dificultat de trobar temes adequats, perquè no podia pas parlar-li de política, d'arts o de lletres. Tampoc no hauria estat correcte referir-me als maldecaps de la meva feina, ni a les incidències de l'amor que, en aquells temps, em subjugava. Se'm va ocórrer, per una pura rendició a l'evidència, que desvetllaria el seu interès si provava d'establir conversa sobre proloquis ecològics. A més, es tractava d'una qüestió de moda i ell, per força, havia de sentir-se'n afectat. El mal era que jo en sabia poca cosa i no em veia amb cor de discursar-hi sense una preparació prèvia. Vaig estudiar-ho a corre-cuita, amb la confiança que el cactus tampoc no hi tenia gaires barraquetes i que ja ens en sortiríem de mica en mica. La qüestió era començar, amb un mínim d'entusiasme mutu.

M'havia assenyalat els dilluns, els dimecres i els divendres, de vuit a nou del vespre, i els dimarts i els dijous de nou a deu, per a dedicar-los a la planta. Els dissabtes i els diumenges me'ls reservava sencers, sense compromís, perquè jo també tenia le meves coses, entre elles aquell amor que he dit i al qual m'hauré de referir més endavant.

No em fou possible d'evitar una certa solemnitat i, el primer dia, vaig col·locar el cactus damunt la meua taula de treball, sota un llum que l'enfocava.

—Apa —vaig dir-li amb una veu amable, però docta—. Ens ocuparem de la part de la biologia que estudia les interrelacions dels éssers vius entre ells i amb llur medi...

(Això ho havia copiat, amb tota la barra, de la Gran Enciclopèdia Catalana, amb la seguretat que el cactus no se n'adonaria.)

—...La primera definició del terme ecologia fou donada per Ernst Haeckel (1834-1919), en el seu llibre tal i tal...

(Aquí vaig saltar-me el títol en alemany, perquè tenia la sensació que no serviria de res. I encara vaig saltar més ratlles):

—D'altra banda, l'elaboració i la utilització de models matemàtics complexos, molt afavorits pel desenvolupament dels ordinadors electrònics, han de

permetre o continuar el progrés de l'ecologia en una línia coherent, en fer possible l'estudi d'interaccions entre conjunts complicats d'elements...

Em vaig aturar per reprendre l'alè i, de passada, per veure com s'ho prenia el cactus. Si diguéis que se'l notava impressionat, mentiria. No, no... No era aquest el camí. Tot i procurar una modulació afectuosa, jo mateix em sentia distanciat del tema, com si fes comèdia, i això no estava bé. O trobàvem una comunicació directa o valia més plegar.

En els dies que seguiren, em vaig ajudar de la poesia (que sempre ha servit per tapar forats de gran diàmetre) i l'hi llegia versos sencers o fragments de poemes, triats entre els que s'ocupen de la vegetació i dels encants de la naturalesa. Després, vaig recórrer a sant Francesc d'Assís, amb l'intent d'expressar-li la germanor entre l'home, els animals i les plantes, dins un tot d'harmonia universal. Com si li diguéis llúcia... El cactus continuava esgrogueint-se; i no tan sols això, sinó que feia l'efecte que ja no volia lluitar. Va sortir-li un rebrot minúscul i, durant tres o quatre dies, va semblar-me que l'havíem encertada. Però no: el rebrot va caure-li barrejat amb les pues mortes que anaven accentuant la seva calbesa.

Els fracassos em dolien, no m'hi resigno. Suposo que deu passar a tothom. Tenia un amic, vell company dels anys escolars, que havia esdevingut un botànic de molta anomenada. Ens freqüentàvem poc, però em vaig decidir a anar a veure'l.

—Escolta, tu —vaig dir-li—. Els científics ens heu explicat que a les plantes els és bo que la gent els parli, que ho agraeixen i afavoreix la seva creixença. Ara et vinc a demanar que no m'enganyis, que em responguis amb tota franquesa a una pregunta concreta: ¿és veritat?

—Sí que ho és —va contestar-me ell—. Hi ha unes quantes universitats americanes que han fet experiments interessantíssims, repetibles en laboratori, que confirmen plenament la teoria...

—Doncs mira —vaig replicar-li, tot interrompent-lo—. No deu ser tan clar com es pensen, perquè jo porto setmanes donant classe diària a un cactus i no tan sols no aprovarà, sinó que estic segur que hi deixarà la pell.

El meu amic va fer unes quantes passes, amunt i avall de la peça on ens trobàvem, amb les mans agafades al darrera. Va aturar-se de cop, es va tocar el front i somrigué, amb un d'aquells somriures que fem servir a vegades amb l'aire de perdonar la vida als altres.

—Quina edat té, el teu cactus? —em preguntà.

—Jo què sé!

Em vaig adonar, i ell també, tots dos alhora, que dúiem la conversa pel pedregar i es produí un d'aquells acords tàcits, instintius, que amoreseixen sovint el tracte social. Se'ns va distendre l'expressió i assuaujàrem els gestos.

—Saps què? —em preguntà afectuosament l'amic.

—No...

—Doncs passa que no tot és preceptiu per a tothom. Dit en termes populars, no es pot matar tot el que és gras. Els especialistes de les diverses branques fan troballes que no són assequibles al comú de la gent. I si ho penses bé, no cal que ho siguin, més aviat enreden a qui tingui altres coneixements i altres dèries. M'entens?

—No —vaig respondre-li, cada vegada amb un to de veu més amable.

—Sí, home. És com tot: sempre que es troba una veritat, no és tota la veritat. En això de les plantes, és cert que ha quedat demostrat que la paraula les fa reaccionar d'una determinada manera. Però amb excepcions. A mesura

que avancem en aquesta direcció, hem anat descobrint que hi ha moltes espècies vegetals que sordegen.

Qui sap per què, això em va desvetllar un sentiment de compassió pel meu cactus. Em vingueren remordiments, potser no l'havia tractat amb justícia i el que ell necessitava era una altra cosa.

—I no hi ha remei per als exemplars que no hi senten?

—De moment no s'ha trobat i, si vols que et sigui sincer, no crec que el busquin. Sordes o no, les plantes se laampen, van fent, d'acord amb el destí de tots els éssers. Neixen, viuen i moren. Pel que fa al teu cactus, si em vols creure a mi, no el forcis. Deixa'l estar, sense privar-lo de les atencions degudes. Però, sobretot, no facis res que pugui reprimir-lo, perquè això seria un crim. Ah! I pensa que si s'ha acabat, s'ha acabat. Resigna't! No em diguis que un desenllaç fatal, sempre previsible, t'agafaria de sorpresa.

Em vaig emocionar, potser perquè ja estava tou pel tràfec d'aquells dies o potser perquè la gent tenim hores baixes i amb una mica de no res se'ns vessa el got. Vaig estrènyer efusivament la mà del meu amic, tot donant-li les gràcies i reiterant-li —amb una convicció estantíssima— que ens havíem de veure més sovint.

Vaig arribar a casa que ja era ben entrada la nit, i en passar per la sala, vaig limitar-me a fer un gest amistós amb el braç al cactus, sense obrir boca. Si és que tenia realment un defecte físic, era més bondadoso evitar-li qualsevol cosa que pogués posar en evidència la seva desgràcia.

L'endemà, i en el futur que vingué immediatament després, vaig mantenir l'actitud de reserva controlada, sense familiaritats que poguessin contrariar el cactus, però sense fer-li mala cara, ja que tampoc no en tenia motius.

I resultà que el botànic amic meu devia tenir raó, perquè el cactus no tan sols no es va estancar, sinó que s'hauria pogut jurar que millorava lentament. Durava a la seva manera quieta, sense brogit, sense donar cap molèstia. I també, cal dir-ho tot, sense que em fes gaire companyia i donant al seu torn la impressió que no em necessitava per a res. Són molt especials.

La *Mammillaria* (si és que debò es deia així) va durar més que aquell amor al qual m'he referit abans i que jo creia etern a causa de les promeses intercanviades. I no me'l va substituir pas, ni de bon tros. Amb tots els inconvenients, perquè a vegades també punxava, jo m'estimava molt més la Raquel que no pas aquell bocí de paisatge desèrtic que no s'esforçava gens a fer-se simpàtic. Amb el cactus tot ho havia de posar jo i, en canvi, amb la Raquel anàvem a mitges. Ho dic perquè, a qui convingui i m'escolti, es posi en guàrdia a l'hora de repartir atencions entre productes naturals.

PERE CALDERS